

Ljubomir Radić
Hrvatski pomorski muzej Split

Viški boj u fundusu Hrvatskog pomorskog muzeja Split

Hrvatski pomorski muzej Split u svom fundusu baštini zasigurno jednu od najvrjednijih zbirki predmeta vezanih za Viški boj. Predmeti nisu organizirani u zasebnu zbirku, već su dio većih muzejskih zbirki, no s obzirom na vrijednost cjeline možemo je nazvati podzbirkom Viškog boja. Prije svega tu je riječ o izvornim sačuvanim artefaktima iz bitke poput dijelova zastavnih kopalja i oružja te likovnim prikazima nastalim u desetljećima nakon bitke. Ovaj rad donosi povijesni pregled kako je nastajala podzbirka, njezin put do Hrvatskog pomorskog muzeja Split, aktualni smještaj u postavu, kao i muzeološku vrijednost predmeta iz Viškog boja.

Pobjeda u Viškom boju snažno je odjeknula diljem Habsburške Monarhije, a naročito na hrvatskoj obali Jadrana. Jedan od elemenata sačuvane materijalne baštine koji svjedoči o dojmovima suvremenika o tom iznimno važnom podvigu jesu makete bodova, koje su poklanjane crkvama u funkciji zavjetnih darova i spomena. Rad donosi pregled/analizu takvih *ex-voto* darova te mjesta gdje ih pronalazimo. Među memorabilijama te vrste ističu se makete iz Pučišća, čiji je autor Jerko Kovačić – sudionik bitke. Nadalje, rasvjetljava se rad proslavljenog junaka Nikole Karkovića na popravljanju maketa brodova.

Ključne riječi: zastavno koplje, Marko Florio, Jerko Kovačić, Nikola Karković, zavjetni darovi, *Erzherzog Friedrich*

Artefakti Viškog boja u fundusu Hrvatskog pomorskog muzeja Split

Fundus Hrvatskog pomorskog muzeja Split jedan je od najbogatijih po pitanju artefakata iz Viškog boja u kojem su se 1866. godine sukobile austrijske i talijanske snage. Predvođeni zapovjednikom Wilhelmom von Tegetthoffom mornari na austrijskim brodovima, od kojih su gotovo polovicu činili Hrvati, odnose pobjedu. Ta će pobjeda u desetljećima nakon bitke postati jedan od najslavnijih događaja u povijesti Habsburške, odnosno kasnije Austro-Ugarske Monarhije, a naročito će ostaviti trag na stanovništvo uz istočnu jadransku obalu.

Značaj bitke utjecao je i na njezinu zastupljenost u muzejima i privatnim zbirkama diljem Europe, a naročito u zemljama čiji su mornari sudjelovali u bitci. Predmeti koji se čuvaju u Hrvatskom pomorskom muzeju Split potječu iz fundusa nekadašnjih splitskih pomorskih muzeja počevši od Pomorskog muzeja Jadranske straže, Pomorskog muzeja JAZU, odnosno današnjeg Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU (u kojem se neki predmeti i danas nalaze, primjerice ulje na platnu koje prikazuje Wilhelma von Tegetthoffa) te Vojno-pomorskog muzeja,

a u fundus Hrvatskog pomorskog muzeja Split ulaze tijekom 1997. i 2000. godine. Uvid u djelovanje spomenutih ustanova daje nam rad Mirje Lovrić, stoga ni ovdje nećemo ići u dublje analize nastanka, gašenja i prikupljanja građe.¹ Većina je predmeta izlagana javnosti na izložbama u Hrvatskoj i inozemstvu. Tijekom istraživanja za potrebe ovog rada mogli smo zaključiti da je predmeta vezanih za slavni Viški boj u spomenutim institucijama bilo više, no s vremenom im se izgubio trag. Ovdje donosimo jedan vid kataložskog pregleda građe koja se nalazi u Hrvatskom pomorskom muzeju Split. S obzirom na raznovrsnost građe, iznesene informacije o kataložskim jedinicama nisu ujednačene.

Granata kalibra 160 mm ispaljena s talijanskog broda na austrijski brod *Erzherzog Friedrich*

Granata (HPMS-775:SLT-1743-ZO). Kalibar: 160 mm; visina: 32,5 cm. Valjkasto-čunjasta granata izrađena od željeza za topove po sustavu Palliser.² Takvi su se topovi u Viškom boju nalazili na talijanskim oklopljenim topovnjačama. Tu je granatu Vojno-pomorski muzej otkupio od Marija Lukovića iz Prčanja 1963. godine. Nalazila se u kući Florio, jer je tijekom bitke pala na brod *Erzherzog Friedrich* kojim je zapovijedao Marko Florio. Inače, prema dostupnim nam podatcima, u fundusu nekadašnjih splitskih pomorskih muzeja nalazilo se još dijelova granata iz Viškog boja kojima danas ne znamo lokaciju.

Sablja M-1862 s pripadajućim koricama (HPMS-775:SLT-861-ZO) i (HPMS-775:SLT-862-ZO). Dimenzije: dužina sablje: 85,5 cm, dužina korica: 73 cm. Izrađena je kombiniranjem čelika, mjedi, drva, kože i tordirane žice. Dobro je očuvana, pripadala je nepoznatom časniku sudioniku Viškog boja.

Sablja M-1862 s pripadajućim koricama (HPMS-775:SLT-863-ZO) (HPMS-775:SLT-864-ZO). Proizvođač: *Weyersberg Kirsch Solingen*. Dimenzije: dužina sablje: 90 cm, dužina korica: 79,5 cm. Kao i prethodna, izrađena je kombiniranjem čelika, mjedi, drva, kože i tordirane žice. Pripadala je Ambrosu Janki, liječniku na brodu *Erzherzog Friedrich*. On ju je darovao svom prijatelju i zapovjedniku Marku Floriju, u čijoj se zbirci čuvala. Kao i već spomenutu granatu, Vojno-pomorskom muzeju

¹ Mirja LOVRIĆ, „Hrvatski pomorski muzej Split”, *Informatica museologica* 36 (1-2), Zagreb, 2005., str. 39–53.

² Boris ČARGO, *Ljudi od željeza na brodovima od drva*, Split, 2016., str. 71.

prodao ju je 1963. godine Mario Luković koji je naslijedio palaču Florio sa svom imovinom od svoje tete Agneze Florio.³

Dio zastavnog koplja (HPMS-775:SLT-420-ZZ). Dimenzije: dužina: 66 cm, promjer: 4 cm. Pretpostavlja se da je riječ o dijelu zastavnog koplja s broda *Re d'Italia*. Na ulomku se nalaze ostatci sive boje. Prema nekim navodima, tijekom Viškog boja zastavno koplje otela su dva austrijska mornara, dok se talijanski časnik M. Razetti bacio sa zastavom u more kako bi spriječio da uzmu i nju.⁴ Prema obiteljskoj predaji jedan od dvojice mornara koji su oteli koplje bio je Marin Belas iz Arbanije koji je kasnije primao mirovinu u zlatu, pa je u narodu prozvan Cekinar.⁵ Valja istaknuti da Oliver Fio u „Vodiču kroz Pomorski muzej Akademije“ iz 1960. godine navodi predmet dužine 64 cm kao dio zastavnog koplja koje je oteo Karković, a Muzeju darovao Kuničić.⁶ Time se otvara mogućnost da je zapravo riječ o zastavnom koplju broda *Palestro*. Ipak, poznato je da je koplje s broda *Palestro* podijeljeno kao i zastava u sitnim komadima, a takav jedan komad čuva se u Hrvatskom pomorskom muzeju Split.

Dio sidrenog lanca (HPMS-775:SLT-94-ZOD). Dimenzije: dužina: 5,5 cm, visina: 5 cm, širina: 6,5 cm. Odrezani komad željezne karike sidrenog lanca s broda *Erzherzog Ferdinand Max* smješten je na metalnom postolju. S jedne je strane ugravirano: *Tegetthoffs inder 1866 Schlacht von Lissa*, a s druge strane: *Ankerkettedes 1866 Flaggenschiffes*. Predmet je 1986. godine Vojno-pomorskom muzeju u Splitu darovao Pavle Bezgovšek iz Celja.⁷

Dio sidrenog lanca s broda *Erzherzog Ferdinand Max*

Dio zastavnog koplja (HPMS-775:SLT-419-ZZ). Dimenzije: visina: 6,6 cm, promjer: 4 cm. Dio zastavnog koplja s broda *Palestro* koje je sa zastavom tijekom boja oteo Hvaranin Nikola Karković. Zastava i koplje razdijeljeni su na više dijelova nakon bitke.

Dio zastavnog koplja s broda *Palestro* koje je sa zastavom tijekom boja oteo Hvaranin Nikola Karković

³ Ignjatije ZLOKOVIĆ, „Kontraadmiral Marko Florio“, *Viška bitka povodom 100-godišnjice 1866-1966* (ur. Grga NOVAK i Vjekoslav Maštrović), Zadar, 1967., str. 74.

⁴ Petar KUNIČIĆ *Viški boj*, Zagreb, 1996., pretisak izdanja iz 1892. godine, str. 58.

⁵ Danka RADIĆ, „Profesor Ante Belas, publicist i rodoljub“, *Kulturna baština*, 30, Split, 1999., str. 354.

⁶ Oliver FIO, „Vodič kroz Pomorski muzej Akademije u Splitu“, *Pomorski muzej Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu* (ur. Grga NOVAK), Split, 1960., str. 36.

⁷ Ranko VILIĆ, „Ivan iz Male Grčke“, *Slobodna Dalmacija*, Split, 28. 9. 1986., str. 14.

Puška na kremen (HPMS-775:SLT-859-ZO). Dimenzije: dužina: 153 cm. Izrađena je u kombinaciji drva i metala. Korištena je u Viškom boju, a nedostaje šipka za nabijanje.

Spomen medalja Stogodišnjica Viške bitke, na aversu prikazan Wilhelm von Tegetthoff, a na reversu Nikola Karković

Spomen-medalja Stogodišnjica Viške bitke (HPMS-775:SLT-85-ZOD).

Dimenzije: promjer: 5 cm. Brončana spomen-medalja iskovana povodom stote obljetnice bitke 1966. godine.⁸ Često se navodi kao medalja Nikole Karkovića. Na aversu je Tegetthoffov portret s natpisom: *Admiral Wilhelm Tegetthoff 1866-1966.* te signatura *I. J.* Na reversu je prikaz Karkovića s natpisom: *Nikola Karković junak Viške bitke.* Riječ je o radu hrvatskog medaljera Ivana Jegerera (1911. – 1973.).⁹

Spomen-medalja Bitka kod Helgolanda 1864, Bitka kod Visa 1866 (HPMS-775:SLT-455-ZOD). Dimenzije: promjer: 6,2 cm. Brončana medalja iskovana kao spomen na pobjedu u bitci kod Helgolanda 9. svibnja 1864. i bitci kod Visa 20. srpnja 1866. Na aversu je Tegetthoffov portret s natpisom *Wilhelm von Tegetthoff* te signatura *J. Tautenhayn.* Na reversu božica pobjede s lovorovim vijencem u desnoj ruci i palminom granom u lijevoj ruci jaše na morskom konju. Natpis *Helgoland 9 Mai 1864 / Lissa / 20. Jul 1866.* Riječ je o radu austrijskog medaljera Josepha Hermanna Tautenhayna koji se ponekad u literaturi navodi i kao Joseph Tautenhayn stariji, jer je njegov sin Joseph Karl također bio medaljer.

Album s fotografijama (HPMS-775:SLT-2670-ZSDG). Dimenzije su 27 x 21 cm. Album donosi portrete istaknutih ljudi u političkom i društvenom životu uoči, za vrijeme i nakon Viškog boja, kao i fotografije brodova koji su u njemu sudjelovali. Ujedno su zalijepljena kao ilustracije tri poznata likovna prikaza Viškog boja. Sadrži 195 fotografija, osam ih nedostaje. Album je očito stvaran kako bi ostavio vlasniku uspomenu na to slavno doba. Fotografije su iz različitih fotografskih studija, a na većem broju nalaze se rukom upisani opisi na talijanskom jeziku. U albumu se ispod fotografija vide tragovi upisa koji su pisani olovkom te potom brisani. Pretpostavka je da je fotografije prikupio kontraadmiral K. u. K. mornarice Hadrian Morelli (1822. – 1890.) te je na stvaranju albuma radio nakon umirovljenja 1876. godine, a vjerojatno je bilo i intervencija nakon njegove smrti.

⁸ Marko ŠARINIĆ, „150 obljetnica bitke kod Visa kroz medalje i plakete“, *Numizmatičke vijesti*, vol. 58, br. 69., Zagreb, 2016., str. 285–286.

⁹ Vinko ZLAMALIK, *Memorijal Ive Kerđića*, Osijek – Zagreb, 1980., str. 118–124.

Stranica iz albuma s fotografijama koji sadrži fotografije istaknutih ljudi u političkom i društvenom životu uoči, za vrijeme i nakon Viškog boja

Reljef otoka Visa (HPMS-775:SLT-35-ZK). Dimenzije: dužina: 91 cm, visina: 62 cm i dubina: 5 cm. Reljef je izrađen 1935. godine od gipsa u mjerilu 1 : 25000. Ucrtan je raspored brodova s njihovim imenima pred Oključnom, uvalom na sjevernoj obali Visa, uoči Viškog boja 20. srpnja 1866. godine, no naznačen je pogrešan datum bitke, 28. srpnja. U gornjem desnom kutu nalazi se natpis: *Izradio / F. Jendrašić, učitelj / 1935. Split.* Franjo Jendrašić rođen je u Sisku, a nakon završene učiteljske škole u Zagrebu radio je u Blagaju, Leskovcu Barilovićkom kod Slunja te potom prelazi u Ključ u Bosni i Hercegovini.¹⁰ Poslije rata dolazi u Split. Radio je reljefe za Pomorski muzej Jadranske straže u Splitu.

Reljef s ucrtanim rasporedom brodova pred Oključnom uoči Viškog boja 20. srpnja 1866.

L. Rocchi: „Bitka pod Visom“ (HPMS-775:SLT-90-ZL). Dimenzije: 86 cm x 85 cm. Ulje na platnu datirano je 1. VI. 1893. te donosi prikaz bitke u „metežu“. Prema nekim navodima slika se nalazila u crkvi svetog Ante na Prirovu te je sklonjena kod prve talijanske okupacije i potom vraćena, dok je kod druge talijanske okupacije sklonjena i više nije vraćena. Autor je vjerojatno Višanin koji je svjedočio bitci 1866. godine, a moguće je da slovo *L* ne označava ime, već prvi dio poznatog viškog prezimena Lučić Rocchi (Roki).

¹⁰ Vesna CAR, „Povijest Osnovne škole Barilović“, mrežna stranica OŠ Barilović, dostupno *online* URL: http://os-barilovic.skole.hr/upload/os-barilovic/multistatic/19/LESKOVAC_spomenica.pdf (zadnje posjećeno 19. prosinca 2018.).

L. Rocchi: „Bitka pod Visom“, ulje na platnu datirano 1.VI.1893. donosi prikaz bitke u „metežu“

Vinko Foretić: „Talijanska flota razara Vis 1866. god.“ (HPMS-775:SLT-87-ZL). Dimenzije su 124 cm x 81 cm. Foretićevo ulje na platnu nastalo je 1953. godine. Prikazuje talijansku flotu u Viškoj luci tijekom napada na grad i vatru s obalnih bitnica. Vinko Foretić rođen je u Komiži 1888. godine, a umro je u Splitu 1958. godine. Studirao je u Münchenu i Parizu.¹¹

Franz Kollarz: „Bitka kod Visa 1866“ (HPMS-775:SLT-84-ZL). Dimenzije su 45 x 34 cm. Litografija u boji na papiru. Rad nastao u drugoj polovini 19. stoljeća, vrlo je često korišten u publikacijama vezanim za Viški boj, karakterističan je po oštećenju na sredini. Autor Franz Kollarz (1825. – 1894.) istaknuti je litograf i ilustrator. Studirao je u Pragu, a od 1861. godine živio je i radio u Beču.¹²

¹¹ Igor BREŠAN, *Trinaest pegulanib – zaboravljeni likovnjaci Splita i Srednje Dalmacije*, Split, 2015., str. 9.

¹² Heinz SCHÖNY, „Kollarz (Kolář) Franz“, *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815-1950*, Band 4, Lieferung 16, Beč, 1966., str. 86.

Štap je izrađen kao uspomena na Viški boj u radionici Lovre Aržića u Splitu od metala s nepoznatog broda iz Viškog boja u kombinaciji s ebanovinom

A. Zieger: „Viški boj“ (HPMS-775:SLT-85-ZL). Dimenzije su 71 cm x 53 cm. Ulje na platnu, nastalo u drugoj polovini 19. stoljeća, prikazuje karakteristični trenutak bitke u „metežu“. O slikaru nemamo nekih pouzdanih podataka.

Štap (HPMS-775:SLT-2671-ZU). Dužina štapa je 89 cm. Izrađen je kao uspomena na Viški boj u radionici Lovre Aržića u Splitu, od metala s nepoznatog broda iz Viškog boja u kombinaciji s ebanovinom. Na metalnom dijelu nalazi se pločica s ugraviranim datumom boja: *20. VII. 1866.* Radionica majstora kovača Lovre Aržića najpoznatija je po trojima željeznim vratima na splitskoj gradskoj ribarnici.

Heliogravura „Seeschlacht bei Lissa am 20. Juli 1866.“ (HPMS-775:SLT-2672-ZL). Dimenzije su 21,5 x 14,5 cm. Heliogravura je izdanje K. u. K. Militärgeographische Instituta u Beču po slici J. C. B. Püttnera. Josef Carl Berthold Püttner (1821. – 1881.) autor je poznatog ulja na platnu iz 1866. godine koje prikazuje udar kljunom austrijskog zastavnog broda *Erzherzog Ferdinand Max*.¹³ Slika se nalazi u postavu Heeresgeschichtliches Museum u Beču, a često je reproducirana u raznim varijantama kao memorija na veliki uspjeh u Viškom boju.

Fotografija zalijepljena na kartonu (HPMS-775:SLT-2673-ZSDG). Dimenzije fotografije su 19,5 x 10,5 cm. Prikazuje sliku Ludwiga de Rubellija *Sukob linijskog broda „Kaiser“ protiv četiri talijanska oklopna broda i „Affondatorea“*, nastalu u Gorici 1878. godine. Ispod fotografije na kartonu je nalijepljena legenda s natpisom na njemačkom: *1. Schlacht von Lissa*, te nazivom slike na njemačkom jeziku. S lijeve je strane signatura *fotograf H. Niggel (Rottmayer) Görz*, a s desne *L. de Rubelli pinx.* Fotograf je Heinrich Niggel iz Innsbrucka koji se školovao kod Johanna Rottmayera u Grazu. Kada je Rottmayer preselio u Trst, a potom u Goricu, Niggel ga slijedi. Odlaskom Rottmayera iz Gorice, 1881. godine samostalno preuzima radnju koju vodi do 1894. godine kada seli u Düsseldorf.¹⁴ Ludwig (Lodovico) de Rubelli von Sturmfest rođen je u Zadru 1842. godine, a umro u Feldhofu pored Graza 1905.

¹³ Thomas HABERSATTER, ur., *Schiff voraus. Marinemalerei des 14. bis 19. Jahrhunderts*, Salzburg, 2005., str. 308–311.

¹⁴ Giancarlo BRAMBILLA, „Censimento degli studi fotografici attivi dal 1860 a Gorizia e in provincia“, *Il Territorio*, br. 11, Montfalcone, studeni 1999., str. 82.

godine. Njegovo marinističko slikarstvo prepoznato je tek 1880-ih godina.¹⁵ S obzirom na to da je veći dio života proveo u Gorici gdje su i nastale slike, nije neočekivano da je upravo Niggel izradio fotografije njegovih radova. S obzirom na vrijeme nastanka slika i vrijeme Nigglova samostalnog djelovanja, fotografiju možemo datirati u drugu polovinu 1880-ih godina.

Fotografija zalijepljena na kartonu (HPMS-775:SLT-2674-ZSDG). Dimenzije fotografije su 19 x 11,5 cm. Fotografija prikazuje sliku Ludwiga de Rubellija *Potomuče Re d'Italia* koja je nastala u Gorici oko 1880. godine. Ispod fotografije na kartonu je nalijepljena legenda s natpisom na njemačkom: *2. Schlacht von Lissa* te nazivom slike na njemačkom jeziku. S lijeve strane je signatura *fotograf H. Niggel (Rottmayer) Görz*, a s desne *L. de Rubelli pinx.*

Novinski isječci zalijepljeni na podlogu od platna (HPMS-775:SLT-2675-ZPDG). Dimenzije su 66 x 44 cm. Napisi iz novina: *Neue Freie Presse*, *Le Moniteur de la Flotte*, *Gazzeta Ufficiale del Regno Italia* i *The Times* o Viškom boju zalijepljeni su na čvrstu platnenu podlogu. Vjerojatno je taj kolaž načinjen 1866. godine.

Novinski isječci s člancima o Viškom boju zalijepljeni na podlogu od platna

¹⁵ Wladimir AICHELBURG, „Rubelli von Sturmfest Ludwig (Lodovico)“, *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815-1950*, Band 9, Lieferung 44, Beč, 1987., str. 307.

Ukoričena bilježnica s natpisom: *Zeitungs – Auschnitte betreffend die: Schlacht von Lissa 1866* (HPMS-bb). Dimenzije bilježnice su 43 x 29,5 cm. Sadrži novinske isječke o Viškom boju iz svjetskog tiska, zalijepljene na bijele listove. Pretpostavlja se da je jedno vrijeme pripadala Viktoru Wickerhauseru, admiralu austrougarske mornarice te ju je on 1930-ih godina poklonio Pomorskom muzeju Jadranske straže u Splitu. Prema pečatima na unutarnjoj korici i prvoj stranici daje se zaključiti kako se čuvala u nekoliko institucija u Puli. Opširniju obradu donosi Oliver Fio u svom radu.¹⁶

Kameni ulomak (HPMS-bb). Dimenzije ulomka su 5 x 5 cm. Ulomak je dio kutnog dijela kamenog postolja i vjerojatno je pripadao izvornom kamenom spomeniku s Visa koji su talijanske snage prenijele u Livorno 1919. godine, gdje se i danas nalazi ispred zgrade Mornaričke akademije. Spomenik austrijskim mornarima poginulim u Viškoj bitci prikazuje lava na postolju, a podignut je 1867. godine na poluotoku Prirovo. Autor mu je tršćanski kipar Leone Battinelli.

Ekskurs o maketi broda, uspomeni na junaštvo Viškog boja

O značaju Viškog boja mnogo je već napisano. U prvom dijelu ovog teksta referirali smo se na muzejsku građu, dok ćemo ovdje reći i nešto o osobnim memorijama samih sudionika. Tako su na Viški boj ostali brojni spomeni koji su uglavnom zavjetnog karaktera. Pojedinci su se odvažili ostaviti trag u vidu makete broda. Tako je Jerko Kovačić iz Pučišća, koji je kao mladić u dobi od 24 godine sudjelovao u Viškom boju, kasnije po sjećanju načinio najmanje četiri makete brodova koji su sudjelovali u tom boju. Prema onome što se usporedbama moglo utvrditi, riječ je o ratnim brodovima *Kaiser*, *Radetzky*, *Erzherzog Friedrich* te možda *Salamander*.¹⁷ Prema podatcima koje je prikupio don Tonći Kusanović, koji je jedno vrijeme bio župnik u Pučišćima, Kovačić je krajem 19. i početkom 20. stoljeća makete izložio u crkvi svetog Stjepana, Gospe Lurdske, svetog Roka i crkvi Blažene Djevice Marije na Batku.

Časopis *Jadranska straža* iz 1930. godine u rubrici „Iz naše trgovačke mornarice“ donosi vijest pod naslovom „Jedan od posljednjih veterana iz Viške bitke“ uz koju je objavljena fotografije Jerka Kovačića.¹⁸ U vijesti se navodi da je Jerko Kovačić, koliko se može shvatiti, nedavno izradio maketu broda *Salamander* na kojem je sudjelovao u Viškom boju 1866. godine i poklonio ju Petru, sinu kralja Aleksandra, prilikom posjeta kraljevske obitelji Pučišćima.

¹⁶ Oliver FIO, „Odjek pomorske bitke kod Visa iz 1866. godine u tadašnjim novinama“, *Viška bitka povodom 100-godišnjice 1866-1966* (ur. Grga NOVAK i Vjekoslav MAŠTROVIĆ), Zadar, 1967, str. 57–69.

¹⁷ Stjepan LOZO, Ljubomir RADIĆ, *Zavjetni darovi pomoraca – makete brodova*, Split, 2012., str. 73–75.

¹⁸ „Iz naše trgovačke mornarice“, *Jadranska straža*, god. 8, broj 7, Split, 1930., str. 194.

Jerko Kovačić u Pučišćima, u dobi od 88 godina

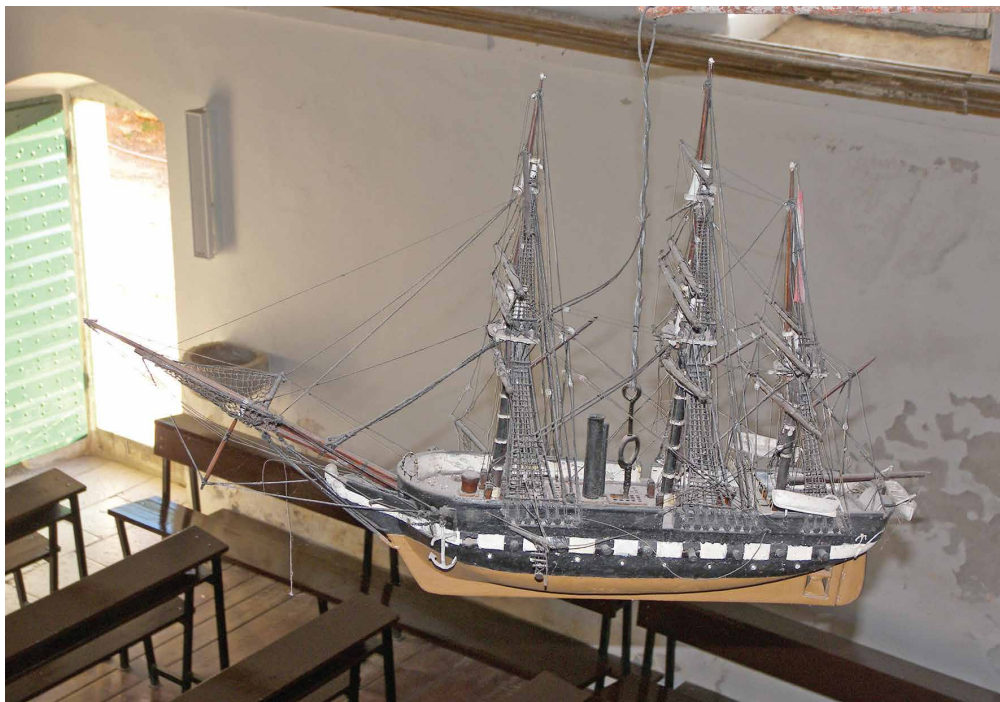

Makete Jerka Kovačića u crkvi Svetog Stjepana u Pučišćima 1970-ih

U mjestu je sačuvana predaja da su nekad postojale četiri makete u svetištima i poznato je da je jedna nestala, no nije poznato kako i kada. Budući da je malo vjerojatno da bi starac sa slike, tada u dobi od 88 godina, izradio poveću brodsku maketu, moguće je da je kraljevskoj obitelji dana jedna od maketa koju je prethodno Kovačić darovao svetištu. Naravno, to ne mora biti tako, sasvim je moguće da je Kovačić izradio i još neke makete za koje ne znamo. Makete su se do 1970-ih nalazile u crkvama što se daje zaključiti uvidom u fototeku splitskog Konzervatorskog odjela, da bi potom bile premještene u župnu kuću. Jedna od njih predstavlja fregatu *Erzherzog Friedrich*, a stanje snasti i opreme na palubi dosta je loše, pa joj je potrebna restauracija. Druga maketa koja je izvorno predstavljala brod *Radetzky*, „obnovljena“ je oko 2010. godine tako da je potpuno izgubila identitet i sada predstavlja parni jedrenjak nerealnog izgleda pod imenom *Nina*. Treća maketa koja predstavlja brod *Kaiser* restaurirana je 2012. godine i vraćena u župnu kuću.

Zavjetne makete koje predstavljaju brod *Erzherzog Friedrich* osim u Pučišćima nalazimo još u svetištu Gospe od Zdravlja na Račiću u Jelsi¹⁹ i svetištu Gospe od Pojišana u Splitu. Odabir upravo tog broda možemo vezati za ime Marka Florija, zapovjednika *Erzherzog Friedricha* u Viškom boju, koji je zasigurno bio uzor hrvatskim mornarima te im je davao i određenu dozu ponosa što imaju Hrvata na čelu jednog broda.

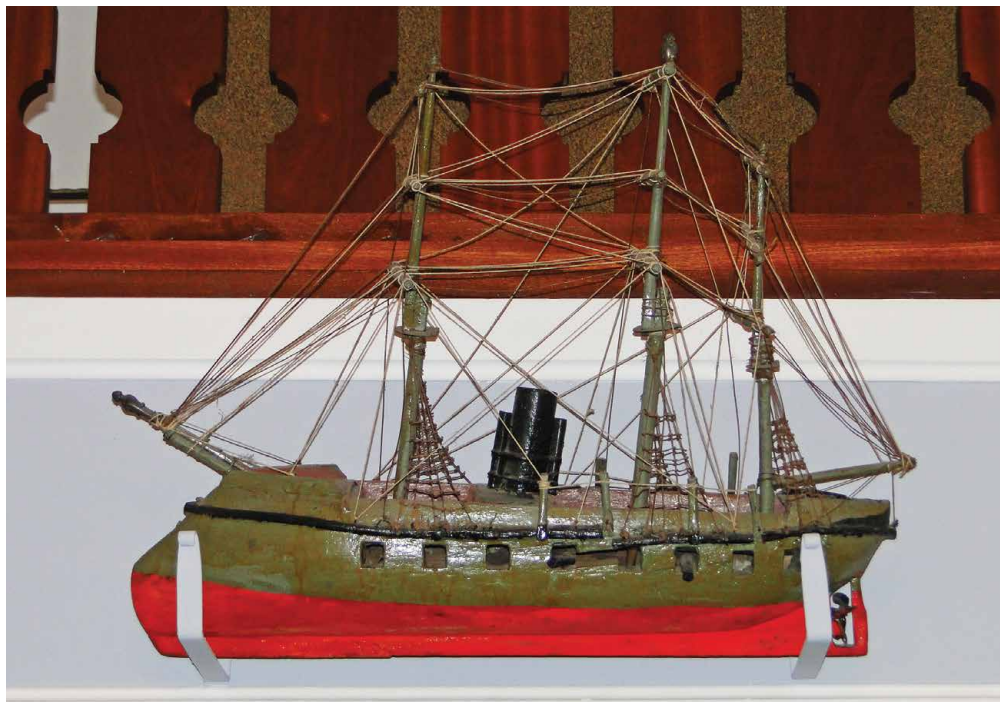
¹⁹ Marija ZANINOVIĆ-RUMORA, Joško BRACANOVIĆ, 150. obljetnica Viškog boja – pogled s Hvara, Hvar, 2016., str. 26.

Maketa broda *Erzherzog Friedrich* u crkvi Gospe od Zdravlja na Račiću u Jelsi

Maketa broda *Erzherzog Friedrich* u crkvi Gospe od Pojišana u Splitu

Maketa broda *Erzherzog Ferdinand Max* u crkvi Gospe na Hladi u Kaštel Sućurcu

Viški boj iznjedrio je i prvog nam poznatog restauratora maketa u Hrvatskoj. Bio je to junak Viškog boja Nikola Karković koji je u Splitu u Gospi od Pojišana 1869. godine obnovio dvije zavjetne makete, a kasnije otišao na službu u Lučku kapetaniju u Trstu. O učinjenom poslu postoji i sačuvani račun u Nadbiskupskom arhivu u Splitu.

U crkvi Gospe na Hladi u Kaštel Sućurcu nalazi se zavjetna maketa zapovjednog broda *Erzherzog Ferdinand Max*. Rad je dosta jednostavan; možemo reći da je autor bio bez većih maketarskih znanja. Ako gledamo popis odlikovanih nakon bitke, nalazimo ime V. Jerčića iz Kaštel Sućurca, ali teško je na osnovi samo tog podatka pripisivati mu autorstvo.

Zaključak

Ovaj rad obrađuje jednu od najvrjednijih podzbirki predmeta vezanih za Viški boj, onu koja se čuva u fundusu Hrvatskog pomorskog muzeja Split. Predmeti u spomenutom fundusu prikupljeni su u institucijama splitskih pomorskih muzeja koji su djelovali od 1926. godine do nastanka Hrvatskog pomorskog muzeja Split 1997. godine kad se građa tada već ugaslih muzeja smješta na jednom mjestu. Prije svega tu je riječ o izvornim sačuvanim artefaktima iz bitke poput dijelova zastavnih

kopalja s talijanskih brodova *Palestro* i *Re d'Italia* ili metalnih komada s austrijskih brodova od kojih su načinjene memorabilije. Oružje je zastupljeno u vidu talijanske granate, puške i dviju sablji. Likovni prikazi nastali u desetljećima nakon bitke, od litografija, ulja na platnu do heliogravura, još su jedan bitan segment fundusa, a u muzejskom su smislu nezaobilazni za dočaravanje samog boja, odnosno bitke u „metežu“. Drugi dio rada dotiče se zavjetnih maketa brodova koje su darovane kao spomen na Viški boj.

Pobjeda u Viškom boju snažno je odjeknula diljem Habsburške Monarhije, a naročito na hrvatskoj obali Jadrana. Rad donosi pregled/analizu *ex-voto* darova te mjesta gdje ih pronalazimo. Među memorabilijama te vrste ističu se makete iz Pučišća, čiji je autor Jerko Kovačić – sudionik bitke. Nadalje, rasvjetljava se rad proslavljenog junaka Nikole Karkovića na popravljanju maketa brodova. Makete kao spomen na taj važan događaj nalazimo još u Jelsi, Splitu i Kaštel Sućurcu.

The Battle of Vis in the holdings of the Croatian Maritime Museum in Split

SUMMARY

The paper deals with one of the most valuable sub-collections of objects related to the Battle of Vis which is part of the holdings of the Croatian Maritime Museum in Split. The items in this collection were compiled from various institutions of Split maritime museums which were in operation from 1926 until the Croatian Maritime Museum was founded in Split in 1997, when the holdings of these defunct museums were transferred to one place. These primarily include preserved original items from the battle, such as pieces of flagpoles from the Italian ships *Palestro* and *Re d'Italia* or metal fragments from Austrian ships that have been turned into memorabilia. Weapons include an Italian grenade, a rifle and two sabers. Visual artworks, created in the decades after the battle and ranging from lithographs and oils on canvas to heliogravure, represent another important segment of the holdings, and in the context of a museum, they are indispensable in illustrating the conflict itself, i.e. “melee”.

The second part of the paper deals with votive ship models that were donated to commemorate the Battle of Vis.

The victory in the Battle of Vis resonated strongly throughout the Habsburg Monarchy, especially on the Croatian part of the Adriatic coast. The paper provides an overview/analysis of *ex-voto* gifts and their locations. Models from Pučišća made by Jerko Kovačić, a participant in the battle, stand out among these memorabilia. Furthermore, light is shed on the work of the celebrated hero Nikola Karković and his restoration of ship models. Models as memorials of this important event can be found in Jelsa, Split and Kaštel Sućurac.

Keywords: flagpole, Marko Florio, Jerko Kovačić, Nikola Karković, votive gifts, *Erzherzog Friedrich*